

A woman with dark, wavy hair and a white bubble in her mouth stands on a gravelly train track. She is wearing a dark, textured coat. The background is a hazy, industrial landscape with a train visible in the distance. The image has a warm, golden-brown color palette. Large black brushstroke-like shapes are overlaid on the image, framing the text.

**Patrik
Banga**

**skutečná
cesta
ven**

host

**Patrik
Banga**

**skutečná
cesta
ven**

brno 2023

Vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR

© Patrik Banga, 2022

Cover photo © Karel Cudlín, 2022

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2023 (elektronické vydání)

Fotografie: archiv Patrika Bangy

ISBN 978-80-275-1477-9 (PDF)

ISBN 978-80-275-1478-6 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1479-3 (MobiPocket)

MILUJU ŽIŽKOV. NEMYSLÍM TEN DNEŠNÍ, kde jsou honosné budovy, zrekonstruované baráky a bydlí tam smetánka Prahy za peníze, které si většina lidí neumí ani představit. Myslím tím Žižkov devadesátých let kolem kina Obzor, kde bylo zcela jasné, kdo kam patří. Od dnešní Seifertovy ulice dolů velmi často Romové, zhruba do Bořivojovy ulice mix umělců, alkoholiků, nemakačenků a usedlých Romů a od Kubeličky nahoru samý gádžo. Jasně, neplatilo to stoprocentně. Ale tak zhruba by to asi odpovídalo. Výjimkou byla ulice Víta Nejedlého, kde žila občas skutečná verbež v naprosto vybydlených domech.

Vyrůstali jsme s rodiči na rohu Bořivojovy a Ježkovy ulice. Krásnej barák s obrovskýmá bytama. Nevím, jak to matka dokázala, ale tehdejší Obvodní podnik bytového hospodářství rodičům přidělil byt čtyři plus jedna s metráží, kterou si dneska představujeme jako palác. A v paláci jsme bydleli my, Bangovci. Máma, táta a čtyři děti. Tři bráchové a jedna starší sestra.

Jenže palác v roce 1985 rozhodně nevypadal tak, jak si palác představujeme dneska. Místo koupelny jsme měli plechovou vanu, protože teplá voda v bytě nebyla a podle našeho táty ani nebyl prostor, kam koupelnu postavit. Já si myslím, že by to šlo, ale to by člověk musel být trošku technicky založený. A to náš táta rozhodně nebyl. Záchod nebyl uvnitř, ale venku na chodbě a sdíleli jsme ho s alkoholickým sousedem, který se myslím jmenoval Ričl a bydlel v bytě proti nám. Takže na záchod jsme v klidu mohli jít jen ráno, když souseď spal. V jakýkoliv jiný čas hrozila intoxikace výpary z levného alkoholu, které zamořovaly záchod i jeho okolí.

Do čtvrtého patra bez výtahu jsme každý den v uhlácích nosili nekvalitní brikety, které se tehdy prodávaly a které nám doma zajišťovaly teplo a taky vodu na mytí. Že nám byly tři roky, nebo šest v případě staršího bráchy, to nikoho nezajímalo. Platilo pravidlo „chceš teplo, nos uhlí“. A máma se s námi moc nemazala. Pro uhlí jsme chodili ráno, odpoledne, v sobotu i v neděli. Když chtěl jít člověk před barák, kde na něho čekali kamarádi, měl smůlu. Musel nosit uhlí.

Zážitek z kategorie „strašné“ byly i samotné cesty do sklepa. Běhaly tam totiž krysy velikosti koček, takže jsme chodili pro uhlí vždy nejméně ve dvou, častěji

ale ve čtyřech. Krom přítomnosti kryš byla taky problematická nepřítomnost žárovek, které vždycky nějaký soused odmontoval, protože je asi potřeboval víc než my. Takže jsme věčně chodili potmě.

Na druhou stranu už jako malí jsme se naučili nebát se tolik tmy. Zvykli jsme si na přítomnost všelijaké havěti a netrpěli jsme nadváhou, protože běhání s uhlím do čtvrtého patra byla velmi solidní posilovna. Také díky tomu jsme později vynikali ve sportu, tedy já a starší brácha, který byl výborný fotbalový útočník a dotáhl to až do Viktorie Žižkov, což byla sice jeho konečná, protože máma neměla na to, aby ho mohla ve sportu podporovat, ale dodnes vzpomínám, jak ho chválili trenéři, protože bráchovi prostě nikdo míč nevzal. Tak dobrý útočník to byl.

A nakonec jsme měli i jednu „výhodu“, o které bych nikdy netušil, že se mi fakt bude v životě hodit. Už odmala jsme si zvykali na vězeňské prostředí. Chodili jsme totiž do školky „na Prokopáku“, tedy na rohu Prokopova náměstí a Prokopovy ulice. Přesně tam, kde dneska sídlí Metropolitní univerzita. Ta školka skutečně připomínala kriminál, protože zvenku byly mříže a uvnitř katr. Pravá nefalšovaná vnitřní mříž.

Téměř si nepamatuju převlékání v šatně a dojemné loučení s matkou, která ze školky utíkala do práce. Pamatuju si ty mříže. A taky spolužáky Viktora, Romana a Roberta, se kterými jsme se ve školce kamarádili. Jenže jestli katr připomínal kriminál, což jsem tehdy samozřejmě vědět nemohl, byl režim ve školce prostředí věznic ještě blíž. Ráno nástup, počítání, snídaně. Procházka na Vítkov a potom povinně spát. Kdo nespal, byl vyvrhel. Kdo nejedl, byl vyvrhel. A ten,

kdo nedejbože neposlouchal, byl adept na skutečnou basu. Takže konkrétně já, Viktor, Roman a Robert. Paradoxní je, že jsem v dospělosti jako jediný z party nikdy ve vězení nebyl.

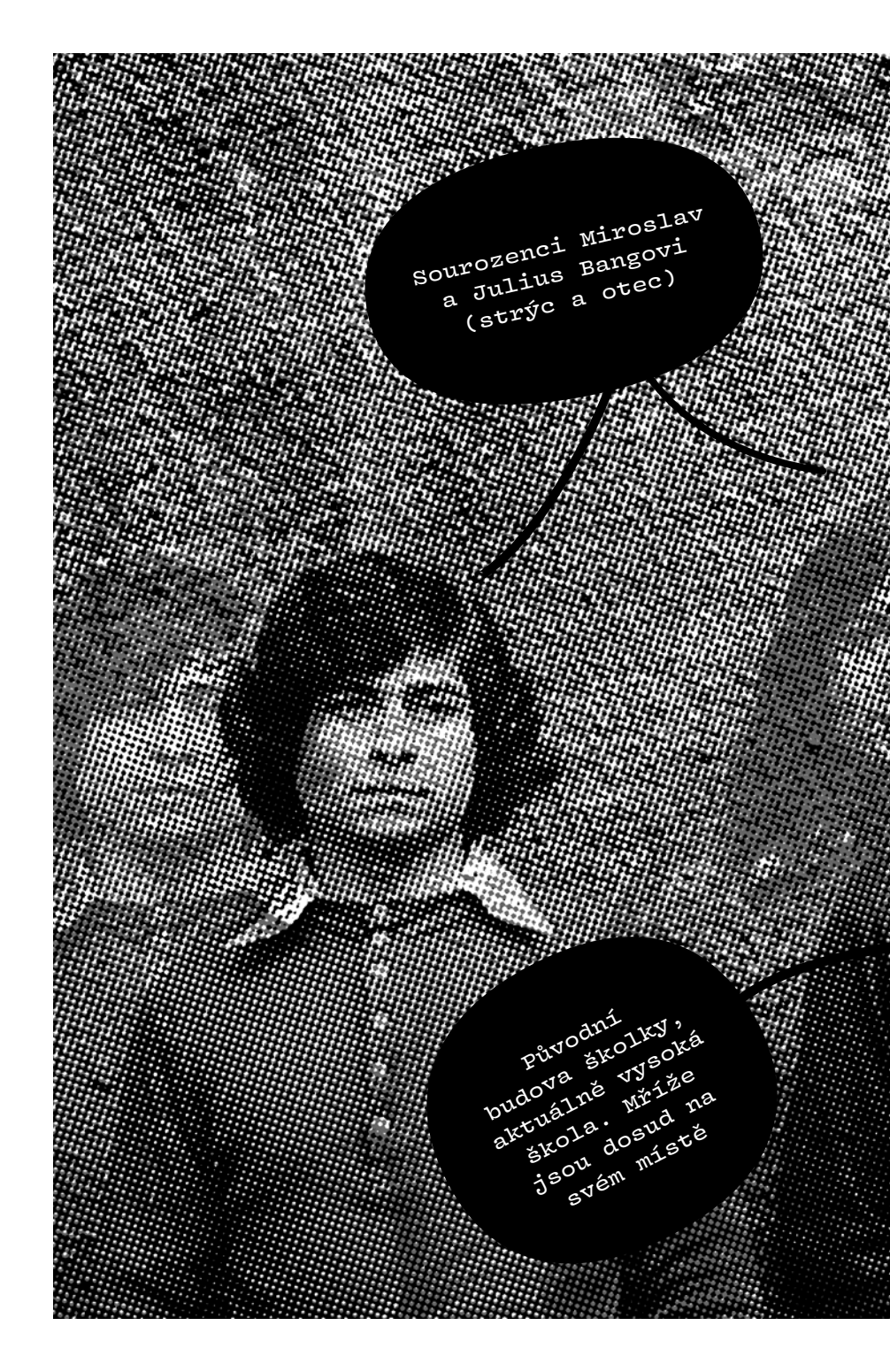
Nesnášel jsem školkový režim. Nechtěl jsem spát, chtěl jsem si číst. Jaká ironie. Uměl jsem ve školce číst i psát a spaní mě zdržovalo od čtení tak zajímavých věcí, jako byl návod na používání prostředku Bistol nebo moje nejoblíbenější černá kronika v tehdejších novinách. Tu jsem četl fakt pořád. A tak jsem byl takřka neustále na hanbě a zcela nepřekvapivě jsem stále poslouchal přednášky o tom, jak bych si měl brát příklad ze svého dvojčete, které poslouchalo každého. Já byl rebel od narození. A náš nejstarší brácha jakbysmet.

Mou nejmilejší částí pobytu ve školce byl odchod domů. Doma jsme totiž měli klavír a hlavně gramofon. Byl to teda spíš jen mechanismus usazený v polystyrenovém pouzdře a hromada kabelů, které v zesilovači držely sirkou. Když se podívám na dnešní super hi-tech technologie, u kterých bezdrátově pustíte cokoliv na čemkoliv, musím se smát. My jsme měli socialistický „hi-tech“. Přehrávaným obsahem jsme ale doháněli to, co technice chybělo. Zatímco moji spolužáci poslouchali Dádu a žížalu, ti nadanější Michala Davida, u nás se poslouchala deska *The Dark Side of the Moon* od Pink Floyd nebo všechny desky kapely Beatles.

Mohl za to táta. Neúspěšný muzikant žijící celý život ve stínu svého hudebně geniálního bratra. Muzikanti totiž byli všichni Bangovci, co si pamatuju. Děda byl multiinstrumentalista, táta hrál obstojně na kytaru, strejda Miro byl kytarový génius, strejda Igor basák, strejda Jonko bubeník a strejda Béla, kterému

nikdo neřekl jinak než „Ujo“, byl profesionální poslouchač, co sice hrát neuměl pořádně na nic, ale zato uměl pít extraligu. Nebylo tak divu, že u Bangů se pořád hrálo. A taky se často pilo. Ale ať je jasno, tehdy se pilo všude. Byl to odraz doby a sociálního prostředí na celém Žižkově. Ostatně co taky dělat v pátek večer, že jo. Americký film jste si v televizi nepustili, do kina jste šli na Vinnetoua a vodka stála sedmdesát korun. Celý týden se dřelo ve fabrice Sport, kde pracovala snad celá bangovská rodina, v pátek flaša a muzika. A hodiny a hodiny se hrálo, zpívalo, tancovalo a potom taky léčilo, když to s pitím někdo přehnal.

Když nemohl táta hrát, distribuoval LP desky s tehdy zakázanou hudbou svým kamarádům. Většinou to dělal tak, že s deskami poslal mě nebo některého z bráchrů. Do našeho bytu ve čtvrtém patře bez výtahu taky chodil snad každý gádžovský intelektuál široko daleko. Všichni ti zakázaní režiséři, herci a hudebníci totiž neměli v životě nic lepšího než se pořádně opít a poslouchat cigoše, jak hrajou Beatles. Ti akčnější a střízlivější z nich taky přemýšleli, jak využít svoje kontakty a dostat někoho z Bangů do tehdejší Československé televize. To se nakonec povedlo režiséru Radkovi Dubanskému, a tak se první Banga objevil v ČST, a to hned v pořadu *Televizní klub mladých*, kde strejda Miro předvedl svoje kytarové umění. Vidět Roma v televizi totiž nebylo jen tak. Ne že by to dneska bylo výrazně jinak, ale tehdy byl kumšt dostat do televize kohokoliv, natož neznámého Bangu ze Žižkova. Tam byli jen Gondoláni! Myslím, že žižkovští Romové to slavili několik týdnů. Aby ne, Startky stály 4 Kčs, pivo 1,70 Kčs a vodka Stolichnaya tekla proudem.

Sourozenci Miroslav
a Julius Bangovi
(strýc a otec)

Původní
budova školky,
aktuálně vysoká
škola. Mříže
jsou dosud na
svém místě

Roh Bořivojovy
a Ježkovy ulice,
v rohovém domě
jsme vyrůstali

Jenže návštěvy intelektuálů a nepřátel režimu měly svoje mouchy. S bratry jsme doma pořád poslouchali nadávky na bolševiky. Čert vezmi, že jsme vůbec neměli tušení, co nebo kdo bolševik je. Vědomí, že „bolševici jsou zasrané svině“, jsme měli tak vžitě, že jsme to brali jako naprostou samozřejmost. A tak jsme jednou mámě ukradli vajíčka a šli je házet na sochu Antonína Zápotockého, kterého náš nejstarší brácha moudře prohlásil za tu největší svini ze všech, a my mladší jsme mu bezmezně věřili.

Házeli jsme vajíčka a křičeli „ty zasranej bolševiku“ přesně tak, jak jsme to slyšeli doma. Žlutého žigulíku s bílými dveřmi a nápisem VB jsme si prostě nevšimli. A místo bohapustého lhaní jsme řekli pravdu. Že jsme tyhle výrazy slyšeli doma od táty. Prvně v životě mě vezla domů policie, psal se rok 1987 a bylo mi pět let. Budoucí kriminálník měl první záznam. Teda takhle mi to alespoň řekli.

TEHDEJŠÍ ROMOVÉ MĚLI JINÉ SPOLEČENSKÉ POSTAVENÍ než dnes. Pro bolševiky to byl jednoduše pracující lid. A pracující lid mohl všechno. Co na tom, že většina Romů dělala nekvalifikované práce a synonymem Roma byl kopáč. Co taky na tom, že většina Romů pracovala ze dvou důvodů. Měli kde pracovat a taky pracovat museli. Jinak by totiž skončili v base. Ostatně spousta lidí na Žižkově znala důvěrně vězení ve Vinařicích. Příživnictví byl závažný trestný čin! A tak oba naši rodiče pracovali a nás musel někdo hlídat, když třeba nebyla školka.

Nejčastěji jsme bývali u Siváků. Romská rodina, která bydlela na rohu Krásovy a Bořivojovy ulice. Táta Sivák

poslouchal rock, takže otec náš pobyt u Siváků schvaloval. Máma nás zase chtěla dávat ke staré paní Bogdanové, která bydlela také v Krásovce, ale o dva domy výš. Židovská vdova, první nefalšovaná intelektuálka, kterou jsem kdy potkal. Vzdělaná, laskavá, hluboce věřící a bílá. Úplný opak všeho, co jsme dosud znali. Neměla doma ani chlast, dokonce snad ani nekouřila. Zato měla doma Tanach. Právě paní Bogdanová byla myslím úplně první, kdo se na mně a mém dvojčeti „podepsal“. Ukázala nám, že žít jde i jiným způsobem, než jsme žili. Ve víře, v pokoře. Ne že by mě to osobně nějak bavilo, ale rozhodně mi ukázala daleko víc než učitelky ve školce. Problém vlastně byl jen v tom, že jsem si musel už takhle brzy vybírat, jestli chci k paní Bogdanové, nebo k Sivákům. Tedy ke gádžům, nebo k Romům. Že paní Bogdanová rozhodně gádži nebyla, neb byla Židovka, to jsem tehdy fakt nevnímal.

Strašné dilema tohle. Lepší být s Romy, kteří vypadají jako já, žijí jako já, mluví jako já a jsou na tom tak nějak ve všech ohledech stejně, nebo být u bělošky, co mi vypráví o Bohu, ale zase umí moc pěkně mluvit a je hodná? Nic platné, vždycky když jsem si mohl vybrat, bral jsem Helenu s Martinou Sivákovy. Cigánky jako poleno. S těmi byla pořád zábava. Krom toho hned vedle bydlela Eva Cínová, další holka do party, co moc hezky zpívala.

V dětství jsem nesnášel to, co v dospělosti miluju. Řád. Pořádek. Tehdy jsem chtěl lítat venku s holkama nebo chodit na tréninkový stadion Viktorie Žižkov, kam jsme jako děti mohli beztréstně přijít a nikdo nás odtamtud nevyháněl. Za plechovým krytím žižkovského stadionu jsem taky dostal první pusu a vykouřil

první cigaretu, kterou jsme se starším bráchou šlohlí mámě. V pěti letech. Pamatuju si z toho naprosto přesně dvě věci: byla to cigareta značky Femina a máma nás doma pěkně zmalovala, protože jsme od cigaret smrděli, jako kdybychom přišli z hospody.

Životní pohoda měla přestat ve chvíli, kdy jsme šli na základku do Vlkovy ulice. Starší brácha už to tam znal, tak nám doma vyprávěl hrůzostrašné historky o tom, jak tam žerou malé děti, a celou školu nám dvojčatům popisoval, jako kdyby to bylo samotné peklo. A já mu to věřil, proto jsem se školy bál. Zároveň jsem ale chtěl tu tašku, co jsem viděl ve výloze v dnešní Konevově ulici, kde byl obrovský krám s botami. Červená kožená taška, co měla odrazky. Synonymum školáka. A cvičky!

Ani ve škole mě ale neměli moc rádi. A nebylo to proto, že jsem neměl ani tašku, ani ty cvičky. Co začal děda, dokončila paní Bogdanová. Uměl jsem číst, psát a počítat. Ve škole jsem neměl co dělat. A tak jsem vyrušoval, vlastně pořád. Nudil jsem se a nezastavil mě ani Gustav Husák, co visel nad katedrou.

Ostatní děti — míněno české děti a taky moje dvojče, co sedělo se mnou v lavici — ani nedutaly. Poslouchaly učitelku a nedovolily si ani pípnout. Buď proto, že respektovaly authority, nebo proto, že se skutečně učily. Na úplně opačné straně tohoto spektra jsme byli já a Jirka Olah. Ano, další Rom. Ten sice ještě neuměl číst, ale když jsme na tělocviku neměli červené trenky, uměl je šlohnout tak rychle, že nikdo ani nepoznal, že si jedny půjčujeme navzájem, zatímco druhý seděl na záchodě.

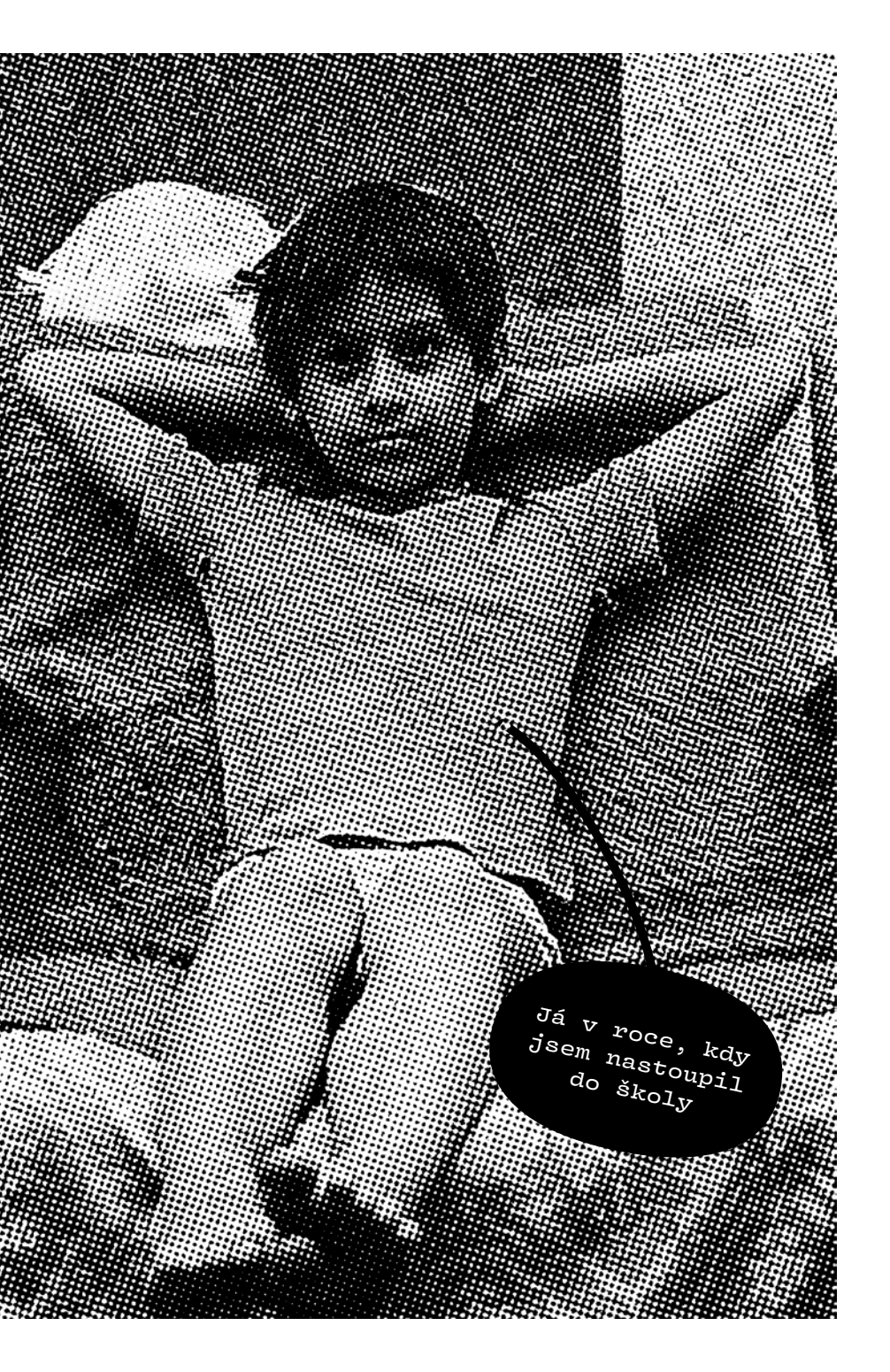
Určitou šanci k vyniknutí a připojení se k té „správné“ části naší socialistické třídy jsem viděl v hudbě.

Dům č. 50
v Lublaňské
ulici, kde
jsme s rodiči
bydleli

Krásova ulice.
V prvním domě po
levé straně bydleli
Sivákovi, o jeden
vchod dál paní
Bogdanová

Já v roce, kdy
jsem nastoupil
do školy

A tak jsem při hudební výchově předvedl klavírní variaci na *A Hard Day's Night* od Beatles a později zpíval pasáž z *Jesus Christ Superstar* odposlouchanou napodobeninou angličtiny. Jenže výsledek byl úplně jiný, než jsem očekával. Nemohl jsem už pak ani do školní družiny.

Přišel jsem tak o další sociální kontakt se skupinou dětí, které absolutně nechápaly moje návyky, a pravda je, že ani já nechápal ty jejich. Kdo to kdy viděl mít tolik jídla k svačině a nenabídnout ostatním? Koukal jsem se na to, jak si spolužáci vyndávají ze školních tašek rohlíky úhledně zabalené v ubrousku, a co nedojedli, to vyhodili. Já a Jirka jsme nevyhodili nikdy nic. Taky jsme neměli rohlíky se salámem v papírovém ubrousku. Většinou jsme měli chleba s máslem a občas jablko. O všechno jsme se vždycky rozdělili. Když bylo jablko, snědli jsme ho každý třetinu. Jirka, já a brácha. Prostě jako praví Roma.

ŠKOLNÍ PŘEŽÍVÁNÍ S JIRKOU SKONČILO tak rychle, jako začalo. Rodiče dostali geniální nápad — vyměnit byt. Dneska věc takřka nevídaná, ale za socialismu naprosto běžná. A tak jsme vyměnili palác na Žižkově za byt hrůzy na I. P. Pavlova. Sice v něm tekla teplá voda a záchod byl dokonce v bytě, ale všude tam běžaly sviňky a byla tam taková zima, že jsem první dny trávil opřený o plynové topení zvané vafky. To jsme v bývalém bytě neměli, tam byla kamna. Ale zase, upečte na plynovém topení buřta! Když nás hlídal táta, jedli jsme buřty pořád. To nejhorší na celé výměně ale bylo, že se nám do nového bytu nevešlo naše piano. Náš největší poklad tak zůstal ve starém bytě. A co si pamatuju,

bral bych tisíckrát raději piano ve starém bytě než koupelnu na I. P. Pavlova.

V bytě byla všude špína, plíseň a smrad. Aby taky ne, původní obyvatelé bytu hrůzy a noví nájemníci našeho paláce na Žižkově byli olašští Romové, kteří vypadali, jako by zrovna vyskočili z filmu *Cikáni jdou do nebe*. Nechybělo jim nic. Zrzavé obarvené vlasy, měděné medailonky na šátcích a sukně. Hromada sukní. Že jich v bytě dva plus jedna žilo několik desítek, to asi dál nemá smysl rozebírat. Že jsou jiní, bylo jasné hned. Ale co je to za lidi, jsme pochopili až ve chvíli, kdy jsme před naším původním barákem na Žižkově uviděli naše bývalé piano, ze kterého ti neznabozi nadělali třísky. Naše krásné, polopancéřové piano tak skončilo svou hudební pouť ve špinavé ulici a u majitelů, kteří si nebyli schopni uvědomit jeho hodnotu dokonalého nástroje. Už nikdy jsem podobný nástroj neměl. A na další piano jsem čekal dlouhých třiatřicet let, než jsem si ho nadělil pod stromeček.

V první chvíli jsme se starším bráchou chtěli vyrazit na zteč a minimálně tam někoho zmlátit hokejkami, kterými jsme se hodlali vybavit. Ale nemělo to smysl. Piano bylo v trapu. A já měl najednou další dilema. Jsou to Romové, a přitom nejsou jako my! Můj zmatek se stupňoval. Gádžové, Romové a Olaši. Ještěže jsem nevěděl, že paní Bogdanová je Židovka.

Ocitl jsem se v novém prostředí, v nové čtvrti, kde jsem nikoho neznal. Bydleli jsme kousek od metra a bylo tam najednou všude tolik lidí, až jsem měl pocit, že ta fronta mužů, žen i děcek přecházejících z metra na tramvaj snad nikdy neskončí. Stovky, tisíce lidí, co přecházeli sem a tam. Tolik lidí jsem pohromadě nikdy neviděl.

A to stanice tramvaje I. P. Pavlova ani zdaleka ne-
vypadala tak, jak vypadá dneska! Byl tam hnusný pod-
chod, kde smrděl alkohol a moč, jeden obchod s lahůd-
kami, trafika U Šroubků a stánky se zeleninou. Pro
kluka z Bořivojovy ulice zkrátka úplně jiný svět. Svět
gádžů. Žádné Romy jsem tam tehdy totiž skoro ne-
viděl.

S gádžama jsem to uměl ze školy. Věděl jsem, že
když je budu nahlas a slušně zdravit, tak se na mě ne-
budou kysele koukat. A tak jsem první dny zdravil kaž-
dého, kdo vycházel z metra a šel Lublaňskou ulicí smě-
rem k hospodě Na Břežance. Byly to denně stovky lidí.
A vůbec nejhlasitěji jsem zdravil sousedy z domu, kde
jsme bydleli. Pana Šimka, který měl auto a bral to jako
úplně normální věc, a taky paní Pilzovou, která byla
stejně naladěná Židovka jako paní Bogdanová z Krá-
sovky. Nejvíc se mi ale líbili sousedé odvedle, kteří měli
dalmatina Gastona. Ten se mazlil s každým, a pokaždé
když šel ven, strašně štěkal.

To nejhorší ale mělo teprve přijít. Nové bydliště
znamenalo taky novou školu. A tentokrát to nebylo
přímo u nosu, jako jsme to měli na Žižkově. Volba padla
na základní školu v Resslově ulici, takže dvě stanice
tramvají a kus pěšky. Špatně pro mě, horší pro učitele.
V téhle škole to totiž bylo úplně jiné než na Žižkově.
Bylo tam čisto. Funkční šatny, třídy... a žádný Jirka
Oláh. Snad jediný, kdo mi ve škole přišel — krom mého
dvojčete, jak jinak — přijatelný k hovoru, byl spolužák
Beňo. Jmenoval se totiž Beňo Gé. Vůbec jsem nechá-
pal, jak je to možné. Ale fakt se jmenoval Gé. Takže
za mě dobře. Bylo to něco jako Banga, taky jiné než
Novák.